

ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДДОТРИМАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПЕРЕТИНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ ПУНКТІВ В'ЇЗДУ-ВИЇЗДУ В ЗОНІ АТО

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

2017

Проведення моніторингу, підготовка та друк публікації здійснено за фінансової підтримки Дитячого Фонду ООН ЮНІСЕФ. Думки, висловлені в доповіді, не обов'язково відображають політику та погляди ЮНІСЕФ.

Автор:

О. Розвадовська

за методологією, розробленою Харківським інститутом соціальних досліджень та загальною редакцією Д. Кобзіна.

Умови та особливості дотримання прав дітей під час перетинання контрольних пунктів в'їзду виїзду в зоні АТО. Результати моніторингу» / О. Розвадовська, — Х., 2016. 20 с.

Публікація містить стислі результати моніторингу умов перетину всіх КПВВ у зоні АТО та дотримання прав дітей під час їх перетину.

© Харківський інститут соціальних досліджень, 2017

www.khisr.kharkov.ua

ВСТУП

У квітні 2014 року на Сході України почався воєнний конфлікт, коли в деяких районах Донецької та Луганської областей збройні групи проголосили незалежність так званих «Донецької народної республіки» й «Луганської народної республіки». Після цього районами Луганської та Донецької областей прокотилася серія захоплень державних установ, у тому числі будівель правоохоронних органів, військових частин, де зберігалася зброя. З цього моменту моніторингові місії ООН і ОБСЄ відзначають неухильне й значне погіршення безпеки, зростання порушень прав людини в усій зоні конфлікту. Зрештою частина територій регіону відійшла під контроль збройних угруповань і 11 травня 2014 року за відсутності міжнародних спостерігачів було проведено референдуми про незалежність від України. Ці референдуми були незаконними й не були в подальшому визнані ні урядом України, ні міжнародним співтовариством. Щоб запобігти фактичному відокремленню деяких районів від території України, 13 квітня 2014 року уряд оголосив про початок антитерористичної операції проти озброєних угруповань. Нажаль, поступово бойові дії посилювалися, що призвело до повномасштабних зіткнень між озброєними силами, що мають значний арсенал видів озброєння. Зіткнення вздовж лінії завдовжки в сотні кілометрів, у тому числі із застосуванням артилерії й важкого озброєння, спричиняли руйнування й грубі порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, призвели до великих людських жертв, до переміщення із зони бойових дій понад мільйона осіб.

З 21 січня 2015 року на кордоні з тимчасово непідконтрольною Україні частиною Донецької та Луганської областей було запроваджено пропускний режим. Контроль та пропуск осіб у двох напрямках згідно з встановленим порядком здійснюється працівниками державної прикордонної та фіскальної служб на спеціально виділеній території з комплексом споруд та модульних блоків, тобто на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (далі — КПВВ). Рішення про запровадження пропускної системи було прийнято як один із заходів убезпечення мирного населення від терористичної загрози. В той же час, умови перетинання пунктів пропуску залишають бажати кращого, а діти стали однією з найбільш уразливих груп, що страждають від цього.

ЦІЛІ МОНІТОРИНГУ

Вивчення умов перетину пропускних пунктів у зоні АТО та дотримання прав дітей під час їх перетину.

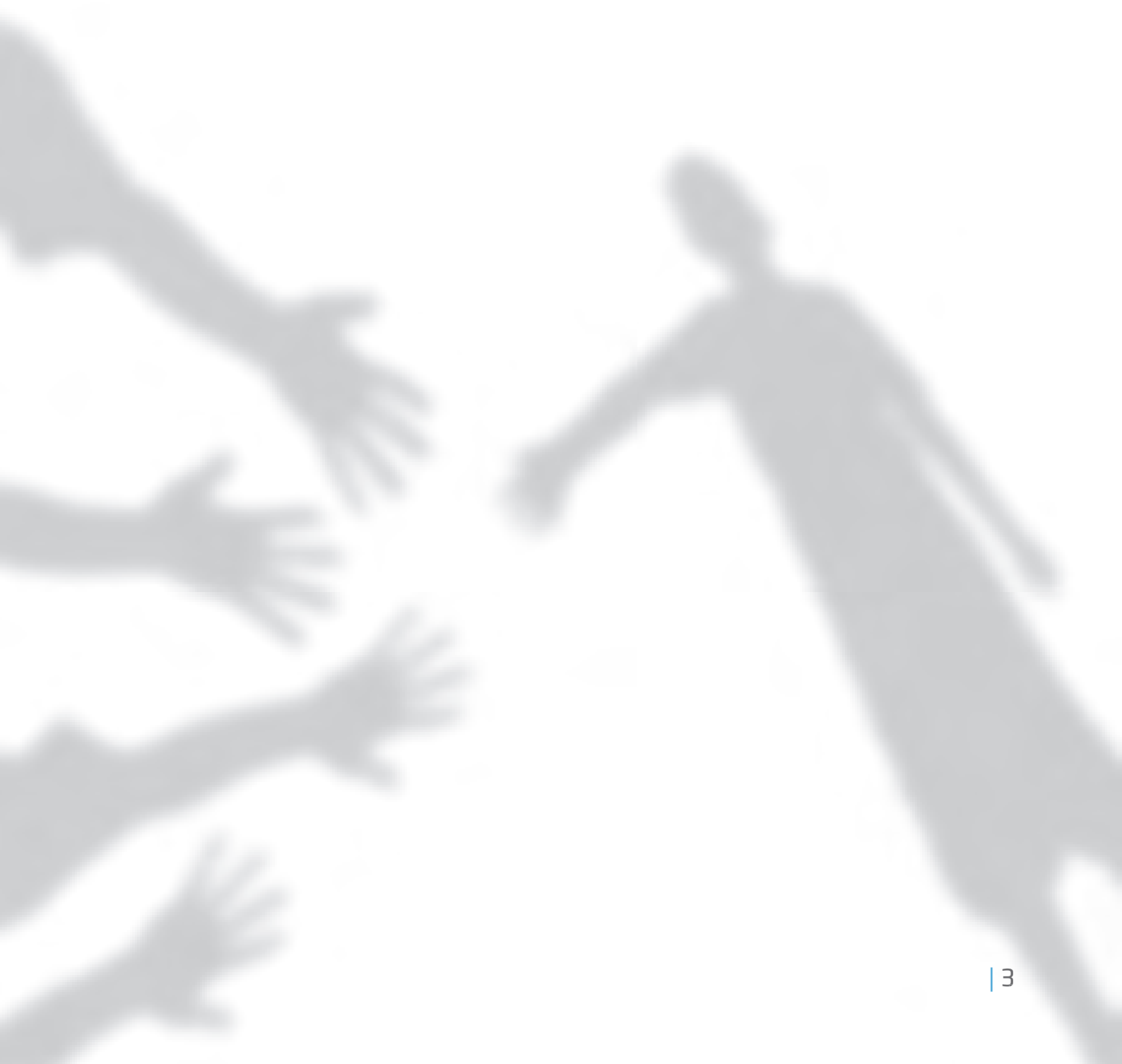
ВІДВІДУВАННЯ ТИМЧАСОВИХ ПУНКТІВ ПРОПУСКУ

КПВВ було відвідано моніторами двічі в різний період часу — у найбільш завантажені дні та в час закриття, у першу та другу половину дня тощо. Моніторинг проводився зі сторони, яка підконтрольна Україні.

Після закриття пункту КПВВ «Майорськ» та перенесення його до КПВВ «Майорськ» в жовтні 2016, його було відвідано ще раз.

«Станиця Луганська»
«Золоте» (тимчасово не функціонує)
«Майорськ»
«Мар'їнка»
«Новотроїцьке»
«Гнутове»

Усього пунктів: 6
Усього візитів: 13

МЕТОДОЛОГІЯ МОНІТОРИНГУ

Моніторинг КПВВ був здійснений протягом травня – грудня 2016 року. Станом на час вказаний період їх було визначено шість з такими найменуваннями:

1. «Станиця Луганська»;
2. «Золоте» (тимчасово не функціонує);
3. «Майорськ»;
4. «Мар'їнка»;
5. «Новотроїцьке»;
6. «Гнутове».

КПВВ були відвідані моніторами двічі в різний період часу — в найбільш завантажені дні та на час закриття, в першу та другу половину дня тощо. Моніторинг проводився зі сторони, яка підконтрольна Україні.

Монітори провели бесіди з військовими, які здійснюють процедуру пропуску, та громадянами, які очікували на перетин лінії розмежування. Також були проведені інтерв'ю з людьми, які постійно перетинають умовний «кордон».

ЗАКОНОДАВСТВО

Перетин лінії вогню здійснюється згідно «Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей».

На КПВВ здійснюється:

- ♦ контроль за рухом людей, транспортних засобів, вантажів (товарів);
- ♦ перевірка транспорту, що рухається через блокпост, на наявність заборонених предметів та речовин (зброя, боєприпаси, вибухівка, наркотичні засоби тощо);
- ♦ контроль за рухом транспортних засобів, товарів (вантажів), що перевозяться транспортними засобами, на наявність відповідного дозволу на перевезення вантажу (товару), його відповідність даним зазначеним у такому дозволі, а також, на наявність заборонених предметів та речовин;
- ♦ виявлення та затримання осіб, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень або переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, та викрадених транспортних засобів;
- ♦ недопущення виходу заборонених вантажів (товарів) з тимчасового неконтрольованої території та відповідно провезення таких вантажів (товарів) на таку територію;
- ♦ перевірка в осіб документів, що посвідчують особу;
- ♦ недопущення виходу терористів з району проведення АТО та проникнення в такий район їх пособників;
- ♦ запобігання вчиненню терористичного акту та інших протиправних діянь.

Додержання громадського порядку на КПВВ забезпечується співробітниками органів внутрішніх справ у взаємодії з іншими контрольними органами і службами України та координується органами охорони державного кордону, а у випадку отримання інформації про загрози збройного нападу, злочинних та інших протиправних посягань на службових осіб КПВВ вони посилюються відповідними підрозділами Збройних сил України або Національно гвардії України, за рішенням оперативного штабу з управління АТО.

ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ДІТЕЙ

В'їзд на неконтрольовану територію дітей, які не досягли 16-річного віку, здійснюється з дотриманням вимог передбачених для таких осіб Правилами перетинання державного кордону

громадянами України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57.

Виїзд з неконтрольованої території дітей, які не досягли 16-річного віку, здійснюється за умови пред'явлення свідоцтва про народження дитини, будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України «Про громадянство України» або статтею 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» особи (осіб), у супроводі якої (яких) громадяни України, які не досягли 16-річного віку виїжджають з неконтрольованої території, та дозволом фізичної особи.

Виїзд дитини, яка народилась після початку проведення АТО, та внаслідок проживання у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, їй не було оформлено свідоцтво про народження, здійснюється за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного статтею 5 Закону України «Про громадянство України» або статтею 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» особи (осіб), у супроводі якої (яких) дитина виїжджає з неконтрольованої території, та дозволом фізичної особи.

ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ

Усі КПВВ працюють у денний час, без вихідних. У літній період пропуск осіб здійснюється з 6:00 до 20:00; у зимовий — з 8:00 до 17:00; в осінній та весняний періоди — з 7:00 до 18:30. За окремим рішенням керівництва АТО може бути визначений інший режим роботи або прийняте рішення про закриття КПВВ. До прикладу, час роботи КПВВ було збільшено з 30 квітня до 4 травня, у період Пасхальних та травневих свят.

На кожному КПВВ розміщено стенд з детальною інформацією щодо правил перетину лінії розмежування, часу та режиму роботи, телефонами для повідомлення про корупцію та отримання довідкової інформації. Інформація щодо правил перетину лінії розмежування разом з дітьми ніяк не виділена, хоча містить важливі особливості.

Поблизу усіх КПВВ встановлені **намети** Державної служби з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС). Зазвичай, це два брезентові армійські намети (типу УСБ-56) довжиною близько 10 метрів і шириною — близько 6-ти.

Зазначено, що це «місця для обігріву». Намети були встановлені зимою, на початку 2015 року, для того, щоб люди могли зігрітись, безкоштовно випити гарячого напою та поїсти. Проте, вони функціонували весною і продовжують стояти влітку.

В наметах чергують рятувальники ДСНС та фельдшер. На сайті ДСНС вказано, що дані намети можуть щоденно прийняти 250 осіб.

Укомплектування наметів зони обігріву та зони відпочинку типове: як мінімум 4 столи, 10 лавок для сидіння, 10 металевих панцерних ліжок з матрацами та ковдрами. В наявності електрочайник, засоби освітлення, обігрівачі, так звана буржуйка (металева піч для обігріву приміщень). Намети підключені до електромережі; забезпечено резервне електроспоживання.

На момент моніторингу намети ДСНС в абсолютній більшості випадків пустували. Навіть у найспекотнішу погоду монітори не спостерігали бажаючих сховатись від сонця. На це є як мінімум є дві причини. По-перше, намет для таких цілей не призначений, повітря всередині важке і затхле, відпочивати прийдеться на ліжках, вкритих вовняними ковдрами. По-друге, вони встановлені на деякій відстані від черги, тому абсолютна більшість людей не допустить можливості її пропустити, сидячи в наметі.

У середньому за добу на кожному КПВВ **пасажиро-транспортний потік** складає більше 5 тисяч людей та 1,5 тисячі транспортних засобів. Наплив людей може збільшуватись у зв'язку з святковими днями, виникненням нових обставин щодо оформлення різного роду виплат, здачі вступних або випускних екзаменів, тимчасове закриття одного або більше з діючих КПВВ тощо.

Так, 22 червня лінію розмежування через пункти пропуску перетнуло майже рекордних 32 тисячі осіб та більше 4,6 тисяч транспортних засобів. Найінтенсивніший пасажиропотік був на «Зайцеве» (тепер Майорськ) — 8 360 осіб, а на «Новотроїцькому» було оформлено найбільше автотранспортних засобів — 1 388. Ситуація залишалась нештатною увесь тиждень — в середньому 30 тисяч осіб та 4 тисячі транспортних засобів пересікали за добу п'ять КПВВ.

Рекорди пасажиропотоку фіксувались і в травні місяці. Так, 18 травня «Зайцеве» (тепер Майорськ) пересікло 10 740 осіб та 1620 транспортних засобів. На ранок наступного дня в черзі уже знаходилось 300 автомобілів, які рухалися на в'їзд з непідконтрольної території, та 200 — на виїзд. Тобто сотні людей ночували в автівках на дорозі.

Пропускні операції неодноразово призупинялись також у зв'язку з **обстрілами**, адже КПВВ знаходяться у безпосередній близькості до лінії ведення вогню. Так, 6 червня на «Зайцеве» (тепер Майорськ) на пів дня було призупинено роботу через ранковий обстріл контрольного пункту зі снайперської гвинтівки. Напередодні цей пункт пропуску перетнуло більше 7 тисяч громадян та 1,3 транспортних засобів.

Останній з найтрагічніших випадків на КПВВ стався в ніч на 27 квітня. Четверо цивільних осіб загинули у власних авто внаслідок обстрілу, що підтвердили спостерігачі Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ. Вони залишились ночувати у черзі в районі непідконтрольного Україні населеного пункту Оленівка, в кількох кілометрах від лінії розмежування та КПВВ «Новотроїцьке».

Того ж дня виникли проблеми з пропуском громадян через КПВВ «Гнутове». Прикордонники продовжили термін роботи пункту пропуску на в'їзному напрямку у зв'язку з тим, що протилежна сторона відмовилась пропускати 87 автівок. Усіх подорожуючих повернули у зворотньому напрямку аби не залишати людей на ніч в сірій зоні між блокпостами обох сторін. Довкола КПВВ є **заміновані ділянки** територій, що також ускладнює безпекову ситуацію для десятків тисяч людей щодня.

На мінному полі поблизу лінії розмежування в районі КПВВ «Мар'їнка» (на відстані близько 600 метрів від КПВВ в бік тимчасово непідконтрольного Донецька) 10 лютого четверо людей загинуло та ще десятеро отримали різної складності поранення в результаті підриву на міні мікроавтобуса. Автомобіль виїхав на заміноване поле, об'їжджаючи чергу на дорозі. Серед постраждалих була і дитина, яка отримала контузію.

З боку ОБСЄ прозвучала пропозиція встановити цілодобову роботу пропускних пунктів, однак усі сторони вказали на головну умову забезпечення такої роботи — забезпечення режиму припинення вогню.

ОПИС КПВВ

1. КПВВ «СТАНІЦЯ ЛУГАНСЬКА»

Розташований в населеному пункті Станиця Луганська Луганської області. Дата відкриття — 27 жовтня 2015 року. Знаходиться на дорожньому коридорі «Станиця Луганська — Новийдар» в близько 20-ти кілометрах від центру тимчасово непідконтрольного міста Луганська та орієнтовно в 5-ти км від лінії ведення вогню.

Відмінність цього КПВВ від усіх інших полягає у тому, що пропуск транспортних засобів та вантажів не здійснюється. Між крайніми блок-постами з боку України та так званої «ЛНР» внаслідок бойових дій повністю зруйновано міст, тому цю відстань можна подолати виключно пішки.

Також, на сьогодні це єдиний працюючий пункт пропуску на Луганщині. В штатному режимі даним пунктом пропуску за добу може скористатись близько 5 тисяч людей.

На відстані близько 100 метрів від КПВВ розміщені 4 вуличні дерев'яні туалети, один поруч з одним. На момент моніторингу санітарні умови в деяких кабінках були незадовільні. Черги до туалетів не було.

Ще два дерев'яні туалети розташовані одразу за територією КПВВ, по обидві сторони дороги, на початку коридору, який веде на непідконтрольну територію. Санітарний стан туалетів незадовільний.

Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабін не має. Питна вода пропонується рятувальниками ДСНС зі спеціального бака.

За словами рятувальників, протягом дня вони здійснюють обхід території, спілкуються з людьми, пропонують воду, гарячі напої або іншу допомогу.

Біля входу на КПВВ зі сторони Станиці Луганської встановлено два намети «для обігріву» ДСНС. Намети доступні для людей тільки на час роботи КПВВ; залишатись на ніч не дозволяється через загрозу обстрілів.

За словами чергових рятувальників ДСНС, наметами часто користуються матері з маленькими дітьми, яким потрібно поміняти підгузки, а також інсулінозалежні хворі, яким необхідно зробити укол. Відсутність ширм або спеціально відведених місць не дозволяє здійснювати такого характеру маніпуляції в комфортних умовах.

Оскільки перехід через КПВВ здійснюється виключно пішки, найактуальнішим питанням є можливість перепочити, в теплому та сухому місці перечекати несприятливі погодні умови або високі плюсові температури.

На КПВВ у місцях перевірки документів та по всій довжині живої черги з обох сторін на момент моніторингу були відсутні будь-які накриття від сонця. При цьому, очікування під палючим сонцем може зайняти як мінімум 5 — 7 годин.

← КПВВ «Станиця Луганська». 20 червня 2016 року. Люди пересікли крайній блок-пост так званої «ЛНР» і чекають черги на українському КПВВ.

«В цій черзі я провела 9 годин. З дев'ятої ранку до 3 години дня черга майже не рухалась, я протупцювала буквально кілька метрів. З 11 години почалось сонячне пекло, люди мліли від жару, жалілись на недомагання. Від сонця сховатись нікуди, лавочки є тільки в зоні, яка поближче до блокпосту, а черга на декілька кілометрів... Пити хочеться нестерпно, але ніхто цим не зловживає. Туалети розташовані далеко, аж біля КПВВ. Люди ходять в кущі, вони знають, що там немає мін, хоча... Було багато дітей. Я бачила, що військові пропускають їх без черги. Напевне це добре, але ж загальна черга при цьому зовсім не рухається, а дорослих з дітьми проходить мимо черги все більше і більше... Йде двоє малих дітей, а за ними ланцюжок родичів...»

«В цій черзі я провела 9 годин. З дев'ятої ранку до 3 години дня черга майже не рухалась, я протупцювала буквально кілька метрів. З 11 години почалось сонячне пекло, люди мліли від жару, жалілись на недомагання. Від сонця сховатись нікуди, лавочки є тільки в зоні, яка поближче до блокпосту, а черга на декілька кілометрів... Пити хочеться нестерпно, але ніхто цим не зловживає. Туалети розташовані далеко, аж біля КПВВ. Люди ходять в кущі, вони знають, що там немає мін, хоча... Було багато дітей. Я бачила, що військові пропускають їх без черги. Напевне це добре, але ж загальна черга при цьому зовсім не рухається, а дорослих з дітьми проходить мимо черги все більше і більше... Йде двоє малих дітей, а за ними ланцюжок родичів...»

(цитата з інтерв'ю з жінкою, яка регулярно перетинає лінію зіткнення)

На очах моніторів 20 червня рятувальники ДСНС та військові один за одним виносили з черги на носилках людей. Допомогу їм надавав присутній фельдшер. Військові зробили оголошення, що поміряють тиск всім, хто почуває себе погано. На це люди досить іронічно відреагували, попросивши тільки одного — пришвидшити пропуск.

У своєму звіті за 22 травня 2016 року спостерігачі спеціальної моніторингової місії ОБСЄ зазначили, що дізналися про смерть чоловіка, який стояв у черзі очікуючи на перетин лінії зіткнення у смт Станиця Луганська. «Український прикордонник, який знаходився на мості на південь від села, розповів СММ, що чоловік, який очікував виїзду з підконтрольних уряду районів, помер внаслідок серцевого нападу. Співробітники Державної служби з надзвичайних ситуацій, які

були присутні на мості, розповіли СММ, що вони проводили серцево-легеневу реанімацію після того, як чоловіку стало погано о 15:00. Вони також додали, що він помер на місці до приїзду швидкої», — йдеться у звіті.

На місцевості довкола КПВВ встановлені таблички, які попереджають людей про міни. Варто підкреслити, що таблички невеликого розміру, були поставлені ще взимку та вигоріли від сонця, тому помітити декотрі з них одразу складно.

← Червоні цятки по центру фотографії ба зліва — це таблички «Міни» розміром не більше формату паперу А5. КПВВ «Станиця Луганська», коридор між українським пунктом пропуску та блокпостом другої сторони. 20 червня 2016 року.

У звіті за 20 травня 2016 року спостерігачі спеціальної моніторингової місії ОБСЄ повідомили про вибух, який, ймовірно, був викликаний міною-пасткою або міною: «Знаходячись у підконтрольній уряду Станиці Луганській у 16 км на північний схід від Луганська, у підконтрольній уряду лісистій місцевості, СММ чула один вибух за 500м на схід від своєї позиції. За оцінкою спостерігачів, вибух був викликаний міною-пасткою або міною. Мирне населення, що знаходилося на мосту, ніяк не відреагувало на звук від вибуху...». На КПВВ не було виявлено знаків або повідомлень про наявність укриття на випадок обстрілу або шляхів евакуації. За словами місцевих жителів, люди просто розходяться кожен у своєму напрямку, якщо починається обстріл.

Чи служать фортифікаційні споруди, окопи та бліндажі для укриття від обстрілів в тому числі і для мирних мешканців, які на той час знаходились на території КПВВ, встановити не вдалось. Надписів чи інформації про це не було виявлено.

За час роботи пункту рішення про його тимчасове закриття приймалися неодноразово у зв'язку з загостренням військової ситуації.

До прикладу, даний пункт пропуску був закритий з 8 по 29 квітня 2016 року через щоденні обстріли. Цей час припав на передпасхальні дні, що спровокувало збільшення охочих перетнути умовний кордон. В засобах масової інформації з'явилися повідомлення про те, що мешканці прифронтових населених пунктів перетинають лінію зіткнення вплав через річку Сіверський Донець.

В червні цей КПВВ призупиняв роботу двічі. 9 червня через обстріл позицій військових, в результаті чого один військовий отримав поранення (за інформацією Державної прикордонної служби) і 25 червня, також через обстріл.

2. КПВВ «ЗОЛОТЕ»

Розташований в населеному пункті Золоте Луганської області. Дата відкриття — 31 березня 2016 року. Його відкриття було довгоочікуваним, однак нововідкритий пункт не пропрацював і одного дня. Розташований на дорожньому коридорі «Стаханов — Золоте — Гірське — Лисичанськ» в напрямку тимчасово непідконтрольного уряду України міста Луганська. Відстань до найближчого непідконтрольного міста Первомайськ — 8 км; до лінії розмежування — близько 2 км. Це другий з двох існуючих КПВВ в Луганській області, але, на відміну від «Станиці Луганської», тут дозволено проїзд автотранспортом. За словами тодішнього голови Луганської обласної військово-цивільної адміністрації Георгія Туки, бойовики відмовилися пропускати людей, які вранці 31 березня перетнули КПВВ і застрягли в сірій зоні.

Людям запропонували повернутися на підконтрольну українській владі територію; усіх бажаючих розмістили у пункті обігріву ДСНС, організували транспортне сполучення для виїзду з КПВВ та

ночівлю в найближчому населеному пункті.

Українська сторона заявила, що відкриття КПВВ «Золоте» було погоджене усіма сторонами в рамках Мінських переговорів. Водночас, представники так званої «ЛНР» це заперечують, звинувачуючи Україну в односторонньому прийнятті такого рішення.

У своєму звіті моніторингова місія ОБСЄ повідомила, що зустріла близько 300 людей, які застрягли на дорозі між блокпостами двох сторін конфлікту і допомогла їх транспортувати на підконтрольну територію.

КПВВ «Золоте». Навет ДСНС

Даний пункт контролю є найновішим, його побудовано за більш досконалою технологією для більшої пропускної здатності та з можливістю здійснення реверсивного руху.

На КПВВ облаштовано 4 укриття для громадян в разі обстрілів. Разом з тим, видимих знаків, табличок, які б про це сповіщали, не було помічено.

Територія навколо блок-посту позначена попереджувальними табличками з надписом «Міні»; вони добре видимі.

Біля входу зі сторони н.п. Золоте встановлено намет «для обігріву», де чергують рятувальники ДСНС.

На деякій відстані, близько 50 м, від КПВВ розміщено 5 вуличних дерев'яних туалетів, один поруч з одним. На момент моніторингу санітарні умови були задовільні. Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабінків немає. КПВВ «Зайцево» працював з 23 серпня 2015 року.

3. КПВВ «МАЙОРСЬК»

21 жовтня 2016 року у селищі Майорськ відкрився перенесений із селища Зайцево контрольний пункт в'їзду-виїзду. За словами представників обласної влади, це робилось в першу чергу з метою вивести дев'ять населених пунктів із «сірої зони».

Таким чином, відстань від КПВВ до лінії зіткнення скоротилась на 15 кілометрів і складає близько 1,5 км. Відстань до «нульового» блок-посту Збройних сил України — близько 500 метрів.

Питання безпеки чи не найактуальніше в таких умовах. За словами прикордонників, на території КПВВ облаштовано 3 бліндажі. Усі разом вони можуть вмістити до 50 осіб. Прикордонники зазначили, що укриття передбачені як для особового складу працівників прикордонної служби, так і для цивільних, які на час обстрілу обслуговуватимуться на КПВВ. Найближчим часом планується вирити додаткові окопи.

Втім, будь-яких вказівників, які би повідомляли цивільним про укриття, виявлено не було.

Новий КПВВ збільшить свою пропускну спроможність удвічі — до двох тисяч автомобілів та більше 7 тисяч піших громадян щодня. Стало 8 смуг для проїзду авто (було — 2), що дасть змогу пропускати одночасно до 80 автомобілів.

Монітори відзначили велику кількість попереджувальних знаків про мінну небезпеку. Таблички з написом «Небезпечно. Міни» добре помітні, мають ярко-червоний колір, розміщені на висоті людського зросту, подекуди територія обтягнута червоною стрічкою.

Разом з тим, на очах моніторів люди заходили в зелені насадження обабіч дороги, рясно промарковані (кожні 3-5 метрів) табличками «Небезпечно. Міни», для справляння нужди.

Більше того, деякі туалети розташовані на два кроки позаду попереджувальної таблички про мінну небезпеку.

Таким чином, ситуація з попереджувальними знаками дещо сплутана. Вона провокує людей не серйозно ставитись до маркування і нехтувати своєю безпекою. В особистій розмові люди зазначали, що не вірять цим табличкам і вважають, що жодної мінної небезпеки на цих територіях немає.

Навкруги КПВВ встановлено 8 дерев'яних туалетів. Три туалети розташовані по одну сторону дороги в напрямку від «нульового» блок-посту ЗСУ до КПВВ, ще два — по другу сторону цієї дороги. Решта три туалети розташовані біля наметів Державної служби з надзвичайних ситуацій зі сторони Бахмута.

Усі туалети розміщені безпосередньо навколо території КПВВ. Вони не досяжні для людей, які по 5-6 годин очікують в двокілометровій черзі. Таку чергу монітори спостерігали уже в перший день роботи (день відкриття) КПВВ станом на 12 годину дня. Від безвиході люди ходять справляти нужду в зелені насадження обабіч доріг, навіть пропри те, що вони промарковані попереджувальними знаками.

В перший день роботи КПВВ намети для обігріву тільки готувались до відкриття. Рятувальники ДСНС проводили роботи з монтажу конструкцій. Тобто люди послугами обігріву користуватись не могли, в той час як погодні умови були несприятливими — стояла хмарна погода, денна температура не підіймалася вище + 5. Станом на 12 годину дня люди розповідали, що стоять в черзі з 6 ранку.

Один намет передбачений для відпочинку — в ньому буде розміщено до 50 ліжок, можна буде заночувати. В другому наметі для людей будуть доступні гарячі напої (в наявності електрочайник), електромережа, обігрів (буде встановлена так звана буржуйка).

Намети рятувальників ДСНС розташовані впритул до зони КПВВ зі сторони Бахмута. Для людей, які стоять у хвості черги або в черзі зі сторони окупованих територій вони недоступні.

Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабінки немає. Бак з питною водою в перший день роботи КПВВ ще не був встановлений.

Перша медична допомога надається співробітниками Premiere Urgence International. Мобільний медпункт розташований безпосередньо в зоні контролю КПВВ, його співробітники виходять на виклик в будь-яку точку черги в будь-якому напрямку.

Поруч з медпунктом можна також безкоштовно випити гарячого напою. Усі послуги та медикаменти в пункті — безкоштовні.

Варто підкреслити про відсутність нормальних умов для перетину КПВВ піших громадян. В перший день роботи їх спостерігались дуже велика кількість. В довгих чергах люди стоять без будь-якого захисту від опадів чи сонця, за виключенням невеличкого брезентового накриття біля одних із воріт КПВВ. Відсутні будь-які лавочки, де хоча б літні люди та діти могли присісти.

Для перебування дітей на КПВВ не створено ніяких особливих умов, вони стоять в багатолюдних загальних чергах з батьками. Пеленальних столиків для новонароджених, ані куточку для матері з дитиною також не передбачено.

Слід підкреслити, що зі сторони Бахмуту люди, які подорожують автобусом, виходять за приблизно 150 метрів від воріт КПВВ. Цю відстань вони долають пішки, несучи в руках важкі сумки або своїх малолітніх дітей. Монітори спостерігали як цю відстань ледве долали люди з інвалідністю на костиках.

В цілому, описані умови проходження контролю не дають права говорити про достатній рівень комфорту для людей, забезпечення їх прав та гідне до них ставлення. Але наприкінці 2016 року частина простору, де люди стоять в черзі на контроль, була оснащена накриттям, який захищає від вітру та опадів

4. КПВВ «МАР'ІНКА»

Розташований поблизу населеного пункту Мар'їнка на дорожньому коридорі «Донецьк-Курахове». Дата відкриття — 15 грудня 2015 року.

Знаходиться в близько 25-ти кілометрах від тимчасово непідконтрольного міста Донецька та орієнтовно в 3-х км від лінії розмежування.

Уздовж 1 км до в'їзду в КПВВ на відстані один від одного розміщені 8 туалетних металевих кабін, в більшості з яких панувала антисанітарія.

↑ Туалети, КПВВ «Мар'їнка»

Намети ДСНС «для обігріву» та відпочинку розташовані в 2-х кілометрів від КПВВ, що робить їх майже непомітними для більшості подорожуючих. У розмові люди зізнавались, що і не підозрювали про їхнє існування.

Намети типово укомплектовані. Біля них не спостерігалось ніякої активності пасажирів під час трьох відвідувань. Тут дозволено спинятись на ніч, але така практика зовсім не часта.

Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабін немає. Питна вода пропонується рятувальниками ДСНС зі спеціального бака з питною водою.

27 червня Донецька обласна військово-цивільна адміністрація повідомила, що на КПВВ встановлено медичний пункт. Зазначено, що це обладнане місце для роботи лікаря та фельдшера з кардіографом, кушеткою, рукомийником та набором необхідних медикаментів для надання першої невідкладної допомоги.

За час роботи пункту «Мар'їнка» декілька разів приймалися рішення про його тимчасове закриття у зв'язку з загостренням військової ситуації.

Так, у лютому 2016 року пункт не працював шість днів через постійні обстріли; обстріл з гранатомета і снайперської гвинтівки пункт тимчасово не працював 5 березня 2016 року.

16 червня, близько 19.00, внаслідок обстрілу з крупнокаліберного кулемету було поранено двох осіб, які на власному автотранспорті чекали своєї черги на КПВВ. Після цього пункт пропуску одразу закрили, а в районі обстрілу люди залишились перечікувати ніч у власних авто з метою пересікти лінію розмежування вранці.

На КПВВ не було виявлено знаків або повідомлень про наявність укриття на випадок обстрілу або шляхів евакуації.

На деяких ділянках дороги, яка веде на КПВВ, для людей, які очікують в черзі, встановлені накриття від вітру, опадів та сонця.

↑ Люди під дощем чекають на громадський транспорт до м.Курахово після проходження контролю на КПВВ «Мар'їнка». 7 травня 2016 року.

↑ Банери уздовж дороги до КПВВ «Мар'їнка»

На території довкола КПВВ встановлені таблички, які попереджають людей про мінну небезпеку. Крім того, уздовж дороги, яка веде до в'їзду на КПВВ, встановлені інформаційні банери про мінну небезпеку в кількості шість штук по обидві сторони дороги на деякій відстані — приблизно 1 км — один від одного.

Також є таблички з надписом «Міни», які не у всіх випадках добре помітні.

«З незручностей, не секрет, це черги. З одного боку добре, що є пільгова черга для дійсно нужденних людей, дітей і військові йдуть на зустріч. Але коли стоїш мертво в загальній черзі, а повз тебе плывуть без кінця «пільговики», здається, що справи йшли б у всіх швидше при одній черзі. У квітні місяці я їхав через «Зайцеве» і мене пропустили без черги з трьома дітьми, хоча моїм дітям більше одного року. Просто зглянулися прикордонники, пожаліли. Але ти ніколи не знаєш — пощастить тобі, чи ні і ти будеш весь день стояти... Я вже не кажу про ймовірність обстрілів. У лютому я з трьома дітьми їхав через «Мар'їнку». В сірій зоні між Україною і «ДНР» ми простояли з 8 ранку до 16.30. Черга була кілька кілометрів. В основному діти сидять в машині, виходимо на дорогу, ходимо вздовж і поперек, рахуємо машини... Навколо чисте поле, неможливо навіть сходити під кущик, а до туалету кілька кілометрів і він один. Кожен ховається за машиною. Поле ж там заміноване. Якраз через тиждень після того, як ми проїхали, на цьому полі — в сірій зоні — підірвався на протитанковій міну мікроавтобус, загинули люди. Узбіччя там все уже протоптане, а ось поле — небезпечне. Автобус заїхав саме на поле.. Табличок з попередженням про міни я особисто не бачив. Найгірше — це невідомість. Кожен раз — як лотерея...»

(цитата з інтерв'ю з чоловіком, який регулярно перетинає лінію зіткнення)

10 лютого 2016 року вранці на території, яка вважається сірою зоною, на відстані близько 600 метрів від КПВВ в бік тимчасово непідконтрольного Донецька на протитанковій міні підірвався цивільний автомобіль; троє людей загинуло. Автомобіль виїхав не заміноване поле, об'їжджаючи чергу на дорозі.

5. КПВВ «Новотроїцьке»

Розташований поблизу населеного пункту Новотроїцьке на дорожньому коридорі «Донецьк-Волноваха-Маріуполь». Модернізований КПВВ відкрився 9 жовтня 2015 року.

До найближчого непідконтрольного міста Докучаєвськ — близько 15 км; орієнтовно 5 км до лінії розмежування. Має чотири смуги транспортного руху.

23 червня голова обласної військово-цивільної адміністрації Павло Жебрівський повідомив, що КПВВ «Новотроїцьке» перенесуть у населений пункт Березове, яке знаходиться ближче до окупованого Докучаєвська. Поруч з КПВВ розташовано гуманітарно-логістичний центр, другий після

«Зайцевого», який відкрили 28 серпня 2015-го року. 23 червня Павло Жебрівський теж анонсував його закриття.

Намети ДСНС «для обігріву» та відпочинку розташовані на території зони контролю, дістатися до них можна тільки пройшовши контроль прикордонників. Це робить їх практично недоступними для тих, хто очікує в черзі зі сторони н.п. Новотроїцьке. До наметів довго добиратись людям, які стоять вкінці кілометрової черги.

Баки з питною водою розташовані у безпосередній близькості до КПВВ.

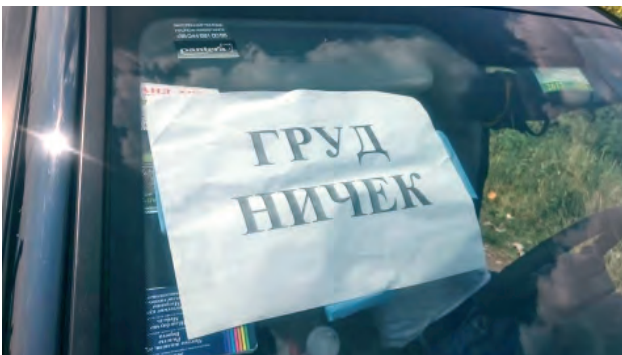
5 пластикових туалетних кабін розташовані на деякій відстані один від одних уздовж дороги до воріт КПВВ, при цьому найвіддаленіші кабінки на відстані 500 метрів від воріт. 5 дерев'яних вуличних туалетів розміщені в однулінію поруч з в'їздом на КПВВ.

Інший ряд з 5-ти дерев'яних вуличних туалетів розташований в зоні розміщення наметів ДСНС; ще 3 дерев'яні туалети розміщені на самому КПВВ. Санітарний стан туалетів незадовільний у половині випадків.

Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабінки немає.

«Дітей віком до одного року пропускають по так званій пільговій черзі, а всі інші йдуть в загальній. Нерідко через це виникають сутички і нервозність серед людей. Жахливо, що немає туалетів. Тобто вони є тільки біля блок-постів, але щоб до них підійти треба пройти кілометри, а потім ще вистояти чергу. Маленькі діти пісяли просто на асфальт, адже на поле не підеш, там може бути заміновано, і ніяких кущів немає. Моя дочка відмовлялась пити і їсти тільки б не ходить в цей жахливий туалет ... Тамтешні туалети — це найпринизливіше. Останній раз ми стояли 9 годин в черзі, це було 3 травня. Я бачила, як жінці стало погано і вона пішла до військових за допомогою. Чоловік залишився з дитиною в машині, яка постійно плакала за мамою. Потім мама ще довго не могла знайти їхню машину в потоці, розгубилася. На минулому тижні їхала моя знайома з двома двох-річними дітьми, вони близнюки. До пільгової черги їх не пустили, мовляв старше одного року. Вони стояли близько 5 годин на Новотроїцькому КПВВ, але не дочекавшись просування по черзі поїхали на Мар'їнський. І тільки ввечері його пройшли...»

(цитата з інтерв'ю з жінкою, яка регулярно перетинає лінію зіткнення)

Уздовж дороги, яка веде до в'їзду на КПВВ, встановлені інформаційні банери про мінну небезпеку в кількості шість штук по обидві сторони дороги на деякій відстані — приблизно 1 км — один від одного. Також є таблички з надписом «Міни».

На КПВВ не було виявлено знаків або повідомлень про наявність укриття на випадок обстрілу або шляхів евакуації.

«Навесні цього року, це був березень або квітень, я бачила дівчину, на вигляд 25 років, худощаву, з чорним волоссям з дитям на руках, яка заробляє тим, що пропонує себе з дитиною «в оренду». Вона сідає в машину до людей, яких знаходить на блок-пості в Майорську і прямує з ними до КПВВ «Зайцеве». Військовим та прикордонникам вона показує свідоцтво про народження дитини і цю машину пропускають без черги. За ці послуги мама бере 250 або 300 грн. Її впізнали люди з черги, в якій я очікувала на автобус з Майорська на Зайцеве. Сказали, що вона з Горлівки. Є й інша схема: знаючи місцеві люди на автомобілях приїждять на Майорськ з самого ранку і займають чергу для того, щоб потім цю чергу продати. Або можна сісти до них в машину і пересікти КПВВ Зайцево за пів години. Ця послуга коштує близько 300 грн, автобусом — 25 грн. Але автобусом це може зайняти від 2-ї до 5-ти годин, бувало й більше. Очевидно, вони

«діляться» на блок-постах з прикордонниками... Потім вони так збирають людей на автовокзалі в Бахмуті. Їх можна легко знайти, вони підходять навіть на автовокзалі в Бахмуті і пропонують: «на Горлівку, швидко». Ті люди, які поспішають, користуються, коли не має іншого виходу. Мама з дитиною теж за день може зробити декілька рейсів в обидві сторони.»

Зі спілкування Оленою, переселенкою з міста Донецьк, яка тимчасово проживає в місті Краматорську і постійно перетинає лінію розмежування

Цей пункт пропуску взяв на себе майже весь потік громадян у лютому 2016 року, коли одночасно через обстріли на декілька днів були закриті «Зайцево» та «Мар'їнка». Тоді в ЗМІ були повідомлення, що люди ночували в черзі по дві ночі; черги тільки на одному пункті були по 3 кілометри, а пройти потрібно було два контролі.

Сам пункт також закривався в результаті загостренні ситуації на лінії вогню. Так, 18 листопада 2015 року пункт припинив роботу на годину через сильні обстріли поблизу. 24 лютого 2016 року в результаті мінометного бою пункт також призупинив роботу.

27 квітня 2016 року в результаті нічного обстрілу у населеному пункті Оленівка, поблизу непідконтрольного Докучаєвська, загинули четверо цивільних, які залишились ночувати поблизу лінії розмежування з метою перетнути вранці КПВВ. Вони знаходились не непідконтрольній Україні території на відстані близько 4 кілометрів від лінії розмежування, повідомило ОБСЄ. Внаслідок загостреної ситуації КПВВ відновив роботу тільки в другій половині травня.

6. КПВВ «Гнутове»

Розташований поблизу населеного пункту Піщевик на дорожньому коридорі «Новоазовськ-Красноармійськ-Талаківка-Маріуполь». Дата відкриття — 25 грудня 2015 року. Відмінність цього КПВВ полягає в тому, що він найвіддаленіший від густонаселених міст непідконтрольної частини України, а тому — найменше завантажений серед усіх інших КПВВ.

Зона «обігріву» і відпочинку ДСНС розташована поруч з КПВВ у добре видимій і досяжній зоні. Попри це там було пусто на час моніторингу.

Біля наметів встановлені баки з питною водою, рукомийники та 3 дерев'яні туалетні кабінки. Їх санітарний стан на момент відвідування був не задовільним.

Приміщення з проточною холодною та гарячою водою не виявлені, душових кабинок немає.

Поруч з КПВВ є обладнане укриття, яке позначене відповідною табличкою.

↑ Таблички «Міни». Під'їзд до КПВВ «Гнутове»

Територія навколо КПВВ промаркована знаками «Міни», які є добре видимими. Додатково замінована територія обгороджена колючим дротом.

Територія навколо блокпоста не містить тентів або накривтів від непогоди або сонця.

КЛЮЧОВІ РИЗИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ НА КПВВ

- ♦ Діти разом з батьками вимушені проводити досить багато часу в чергах. Пропускну систему з часу її запровадження постійно намагалися вдосконалити, в тому числі за рахунок відкриття нових, модернізованих пунктів та логістичних центрів, щоб збільшити пропускні можливості, але все одно **надзвичайно великі черги залишаються основною проблемою для громадян.**

- ♦ Палатки «для обігріву», установлені Державною службою з надзвичайних ситуацій, влітку пустували, оскільки не могли слугувати місцем захисту від спеки: повітря всередині затхле, кондиціонування відсутнє. Пустують вони переважно і в холодну пору року, адже щоб не втратити місце в черзі, люди бояться відлучатись на довго.
- ♦ Діти увесь час перебувають з батьками в однакових умовах.
- ♦ Спеціального місця, де мама з немовлям почувалася б комфортно і змогла б у приватній обстановці змінити немовляті памперс, помити, нагодувати – немає.
- ♦ Туалети важкодоступні. На очах моніторів бабуся забігла справляти нужду в посадку, промарковану табличками «міні», зі словами: «Не можу більше терпіти!». До туалету залишалося 200 метрів. В багатьох випадках в туалетах панувала антисанітарія. Моніторам не вдалося остаточно зрозуміти, на чийй відповідальності прибирання туалетних модулів: міжнародних організацій, які їх встановлюють, чи місцевої влади?
- ♦ Таблички, які попереджають про мінну небезпеку, подекуди зношені, вицвівши і непомітні. На КПВВ «Майорськ» протилежна ситуація – новими табличками буквально засипали усі обочини. В результаті, табличка «Обережно, міні!» стоїть і перед входом в туалет, і перед входом в кіоск з їжею.
- ♦ В процесі інтерв'ювання монітори не отримали скарг на поведінку працівників державної прикордонної служби, проте сам процес перевірки особистих речей громадянам не приємний.
- ♦ В середньому, подорож у 40 кілометрів через блок-пости на непідконтрольній частині України та наші КПВВ у людей може зайняти від 5 годин до 12 годин. Не поодинокі випадки подорожей, що тривають 20 годин незалежно від сезону.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Жодний інтерв'юований не охарактеризував свій досвід пересікання лінії розмежування як позитивний, що не дивує. Стрес, годинні очікування на відкритому просторі без задовільних санітарних умов та потенційна загроза обстрілів не може не створювати напружену атмосферу та невдоволення громадян.

Деякі міжнародні та правозахисні організації критикують запровадження пропускового режиму як такого і ставлять під сумнів доцільність існування КПВВ.

В рамках даного моніторингу, автори не ставили за завдання аналізувати рішення встановлення пропускового режиму та порушення внаслідок цього прав громадян України. Для аналізу безпекової ситуації, для підтримки якої і встановлено пропусковий режим, відповідні години роботи КПВВ та процедура перевірок, у моніторів не має достатньо інформації.

Результатом даного моніторингу є рекомендації, як при мінімальних затратах покращити існуюче становище:

1. Забезпечити чітке інформування громадян про правила перетину КПВВ з дітьми з метою уникнення використання дітей для швидшого проходження черги та інших спекуляцій.
2. Забезпечити постійний нагляд за чистотою в туалетних модулях.
3. Встановити додаткову кількість туалетних кабін по всій довжині черги.
4. Забезпечити можливість розвезення води або зігріваючих напоїв уздовж черги.
5. Забезпечити спеціально відведені та об'їзані місця для матерів з немовлятами.

6. Облаштувати усі можливі місця скупчення дорослих з дітьми захисними накриттями/тентами/конструкціями від вітру, опадів та спеки.
7. Облаштувати місця скупчення людей лавками по всій довжині черги.
8. В спекотну пору часу видавати кожному подорожуючому персональні засоби захисту від сонця, наприклад, паперові кепки на голову. Така практика була запроваджена на колишньому КПВВ «Зайцево» міжнародною організацією «Лікарі без кордонів», однак не отримала продовження на решті КПВВ.
9. Уніфікувати для усіх КПВВ правила розташування табличок та маркування мінно-небезпечних ділянок. Як мінімум, таблички мають біти видимі і не встановлюватись перед входом в туалет.
10. Встановити на території КПВВ вказівники шляхів евакуації в разі обстрілу та місць укриття.

Монітори також дізнались про випадок, який трапився на блокпосту поблизу Краматорська. 1 травня група людей, серед яких була п'ятнадцятирічна Іванна з Мар'їнки, пересікала його на власному авто. Представники органів внутрішніх справ, які чергували на блокпосту, почали вимагати у пасажирів довідки переселенців. Така вимога пасажирами авто була оцінена, як неправомірна. Зав'язалась сутичка. Представники органів внутрішніх справ бачили в автомобілі дитину, її свідоцтво про народження, про те на ряду з іншими силою заставили вийти з машини і наставили в спину автомат. Ефективне розслідування цього випадку так й не було проведене.

«Вони ходили і дивилися на нас злісно, я чула як вони кричать і сваряться з нами. Потім вони почали заламувати дядю Олега. Я почала кричати що ви робите, а вони мені грубо сказали «мовчи, сиди там спокійно». Потім прийшов їхній капітан, в нетверезому стані, це було добре відчутно. Він почав нам всім кричати, щоб ми виходили з машини, і мені теж. Я вийшла, поставила руки на машину, як вони сказали, на нас наставили автомати. Я чула як за мою спиною клацнув затвор. Я повернулась і побачила, що дуло просто на мене наставлено, а мені крикнули «стій рівно». Я стояла поки не підійшов інший військовий і сказав, що я дівчина і маю відійти. Мене і другу жінку відвели подалі, де ми просто стояли і чекали. Була 9 година вечора, холодно. Тому ми пішли на найближчу заправку, щоб зателефонувати і сходити в туалет. Ми повернулись і ще довго стояли на вулиці, я дуже замерзла. Один військовий запросив нас до будиночка погрітись. Нарешті, близько 11 годин вечора, нас відпустили. Приїхала міліція, але мене нічого не розпитували. Мені не було страшно за себе, більше було страшно за дядю Олега, на якого накинулось одразу 4 військових...».

З інтерв'ю з дитиною

Опитування мешканців регіону показало, що при перетині внутрішніх блок-постів існує низка порушень, жертвами яких також часто стають діти. Зважаючи на значну кількість таких постів та їх різнопорядкованість, існує потреба у вивченні того, що відбувається на блок-постах у самому регіоні.

